

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ · УРОК 21

Практичне заняття. Міжнаціональні відносини у державах Центрально-Східної Європи.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Практичне заняття

Урок 22. Міжнаціональні відносини у державах Центрально-Східної Європи.

Мета роботи

Порівняти, як багатонаціональний склад Польщі, Чехословаччини, Румунії, Угорщини та Югославії впливав на внутрішню й зовнішню політику; з'ясувати, чому питання кордонів, автономії, мови та культурних прав стали джерелами напруги.

1. Польща: багатонаціональна держава

За даними підручника: поляки — 69 %, українці — 14 %, євреї — 8 %, білоруси — 4 %, німці — 3 %, литовці — 1 %. Влада прагнула консолідувати польську державу, але політика щодо українців спричиняла конфлікти; у 1930 р. на західноукраїнських землях проведено репресивні акції.

2. Чехословаччина: демократія і суперечності

Чехословаччина була однією з найстабільніших демократій регіону. На її території жили близько 7 млн чехів, 3 млн німців, 2 млн словаків, 750 тис. угорців, 500 тис. українців і 100 тис. поляків. Українці Закарпаття мали кращі культурно-освітні умови, ніж у Польщі чи Румунії, але автономія була обмеженою. Політика «чехословаччизму» викликала невдоволення словаків, а Судетська проблема стала важелем тиску нацистської Німеччини.

3. Румунія: декларації рівності й практика румунізації

Після територіальних приєднань у Румунії близько 6 млн осіб належали до національних меншин; серед них було близько 700 тис. українців. Конституція 1923 р. декларувала рівні права незалежно від етнічного походження, мови й релігії, але підручник підкреслює систематичне порушення цих норм і насильницьку румунізацію українців.

4. Угорщина: меншини за кордоном і ревізіонізм

Після Тріанонського договору близько 3 млн угорців опинилися в сусідніх державах. Правлячі кола використовували це питання для вимог перегляду кордонів і відродження «Великої Угорщини». Саме страх перед угорським ревізіонізмом був одним із чинників створення Малої Антанти.

5. Югославія: централізація і сербо-хорватський конфлікт

У державі співіснували православні серби, католицькі хорвати й словенці, мусульмани Боснії та інші спільноти. Централізаторський курс і фактичне домінування Сербії викликали опір. Убивство хорватського лідера Степана Радича в 1928 р. стало символом кризи міжнаціональних відносин.

Порівняльна таблиця

Держава	Головне національне питання	Політика влади / наслідок
Польща	Українці, білоруси, євреї, німці та ін.	Централізація; конфлікт навколо українських земель; репресивна політика 1930 р.
Чехословаччина	Словаки, судетські німці, угорці, українці	Відносно ширші права, але централізм і «чехословаччизм»; Судетська проблема.
Румунія	Угорці, українці, болгари, німці, серби	Конституційні декларації рівності суперечили політиці румунізації.
Угорщина	Угорці за межами держави	Ревізіонізм і прагнення переглянути Тріанон.
Югославія	Серби, хорвати, словенці, боснійці, македонці	Унітаризм і сербізація; загострення сербо-хорватського конфлікту.

Схема причин напруги

Нові кордони після Першої світової → великі національні меншини в нових державах → суперечки про мову, освіту, землю, автономію та кордони → централізація й асиміляційна політика частини урядів → радикалізація національних рухів → використання меншин сусідніми державами для зовнішньополітичного тиску.

Практичні завдання

1. Порівняйте становище українців у Польщі, Чехословаччині та Румунії. Визначте, де умови були відносно найліберальнішими, і наведіть два докази.
2. Поясніть, як Тріанонський договір вплинув на політику Угорщини.
3. Чому концепція єдиного «сербо-хорвато-словенського народу» не ліквідувала національні суперечності?
4. Складіть ланцюжок «меншина → проблема → політика влади → наслідок» для будь-яких двох держав.
5. Покажіть на карті райони, де національні питання мали особливе значення: Східна Галичина, Закарпаття, Судети, Трансільванія, Хорватія.

Опорні дати

Дата	Значення для міжнаціональних відносин
1918–1921 рр.	Формування нових держав і кордонів Центрально-Східної Європи.
1920 р.	Тріанонський договір; значні угорські меншини опинилися за межами Угорщини.
1920–1921 рр.	Створення Малої Антанти.
1921 р.	Видовданська конституція закріпила унітаризм Королівства СХС.
1930 р.	Репресивна кампанія польської влади на західноукраїнських землях.
1938 р.	Мюнхенська угода й загострення Судетської проблеми; територіальні поступки Польщі й Угорщині.

Словник термінів

- **Національна меншина** — група населення, яка відрізняється від більшості етнічним походженням, мовою або культурою.
- **Асиміляція** — процес втрати групою власних культурних, мовних чи національних особливостей під впливом іншої спільноти.
- **Унітаризм** — централізований державний устрій без окремих державних утворень.
- **Ревізіонізм** — прагнення переглянути чинні міжнародні договори й кордони.
- **Автономія** — самоврядування певної території в межах держави.

Картографічний орієнтир

На карті Центрально-Східної Європи позначте Польщу, Чехословаччину, Угорщину, Румунію та Югославію; окремо — Східну Галичину, Закарпаття, Судети, Трансільванію, Хорватію, Словенію, Боснію і Герцеговину. Стрілками покажіть основні територіальні претензії Угорщини.

Відео до практичного заняття

Міжнаціональні відносини в Центрально-Східній Європі

Знайти українське відео на YouTube

Прямого YouTube-посилання в прикріплених джерелах немає; кнопка відкриває пошук українського відео за темою.

Висновок

Нові держави Центрально-Східної Європи після 1918 р. не були національно однорідними. Невідповідність між державними кордонами та етнічним розселенням, централізаторська політика і прагнення частини сусідів переглянути кордони перетворили національне питання на один із ключових чинників нестабільності регіону.